

KLEINE WATERSALAMANDER EN VINPOOTSALAMANDER: ZOEK DE VERSCHILLEN

In Noord-Brabant en Limburg zijn er gebieden waar twee nauw verwante watersalamanders naast elkaar voorkomen: de kleine watersalamander en de vinpootsalamander. Onderscheid tussen deze twee soorten is niet altijd even gemakkelijk. Reden genoeg om in deze Mededelingen dieper in te gaan op de verschillen tussen beide soorten.

Mannetjes goed te onderscheiden

De mannetjes van beide soorten zijn goed van elkaar te onderscheiden. De kleine watersalamandermannen zijn tijdens de paartijd duidelijk herkenbaar aan hun grote, getande kam. Een ander duidelijk kenmerk van de kleine watersalamander zijn de grote donkere vlekken op de buik, vaak vergezeld door een rood/oranje lengtestreep over het midden van de buik; beide kenmerken zijn ook buiten de paartijd aanwezig. De mannetjes van de vinpootsalamander zijn in de paartijd herkenbaar aan de vliezen tussen de tenen van de achterpoten (de vinpoot of zwemvoet), een gladgerande kam en staartzoom, het draadje aan het uiteinde van de staart (de draadstaart, tot 8 mm lang) en de ruglijsten die het dier een hoekig uiterlijk geven.

Speciale studies

Omdat beide soorten in groot deel van West Europa voorkomen is er behoorlijk wat onderzoek gedaan naar de verschillen tussen beide soorten. Uit die verschillende onderzoeken kan de volgende tabel met determinatiekenmerken worden gedestilleerd:

Kenmerk	Kleine watersalamander	Vinpootsalamander
Keel	Vrijwel altijd gevlekt Gruw van kleur	Zonder tekening of met slechts enkele kleine vlekjes Wit of vleeskleurig
Buik	Grote vlekken (mannetjes) Kleinere vlekken (vrouwtjes)	Beide geslachten zonder vlekken of slechts enkele vlekjes
Vlek achterpoot aanzet	Nog nooit waargenomen	Vrijwel altijd duidelijk aanwezig
Kleur cloaca (alleen vrouwtjes)	Donker	Licht
Draadstaart	Niet in Nederland	Man $\pm$ 8mm Vrouw $\pm$ 3mm
Onderkant achtervoet	Geen lichte vlekjes op de bal v.d. voet	Twee lichte vlekjes op bal v.d. voet

Een vrouwtje
vinpootsalamander.
Zoek de tien
verschillen.
Foto: Nico Ettema

hybriden

Helemaal onmogelijk is het om de eieren en larven van beide soorten te onderscheiden.

Beide soorten zijn nauw verwant aan elkaar en hybriden zijn ook in Nederland (de Brunssummerheide) gevonden. Het ging hier om een mannelijk dier met een vinpoot-moeder en een kleine watersalamander-vader. Deze hybride vertoonde enkele intermediaire kenmerken zoals een golvende rugkam en een slechts zeer licht gevlekte keel en bezat verder echte "helveticus-kenmerken" zoals de draadstaart en echte "vulgaris-kenmerken" zoals het ontbreken van een zwemvoet/vinpoot.

Tot slot

Wie wat dieper in de verschillen tussen beide soorten wil duiken kan de "Tirion Amfibieëngids van Europa" er op na slaan. Hierin staan foto's van de buiken van beide soorten die aan duidelijkheid niets te wensen overlaten. In het Natuurhistorisch Maandblad (86(1), 1997) wordt de vondst van de hybride op de Brunssummerheide beschreven, ook in dit artikel gaan de auteurs (Crombaghs & Habraken) in op de verschillen tussen beide soorten.

HIPPE KIKKERS EEN TREND?

Het afgelopen jaar bereikte ons wederom een aantal waarnemingen van afwijkend gekleurde kikkers. De kleuren variëren van blauw via geel naar roze en wit. Hoewel dergelijke hippe kleurtjes onder amfibieën ook van vroeger wel bekend zijn, lijkt het aantal waarnemingen toe te nemen. Of dit ligt aan de waarnemersdichtheid en -interesse of dat er echt een toename in afwijkingen aan de gang is blijft onduidelijk. Het melden van dergelijke waarnemingen lijkt in ieder geval wel steeds makkelijker te worden. Vrijwel alle meldingen hebben ons namelijk via de e-mail bereikt, al dan niet vergezeld van digitale foto's. Hoezo hip en trendy. Hieronder volgt een korte opsomming van de bij ons binnengekomen waarnemingen van het afgelopen jaar:

- Zutendaal (Belgisch Limburg). Marc Jorissen zag een flavistisch vrouwtje van de bruine kikker. Dat wil zeggen dat het dier geheel gelig van kleur was, terwijl andere pigmenten ontbraken. Dus ook het slaapvenster, wat normaal donkerbruin is, was bij deze kikker geel. De ogen van het dier waren donker van kleur en dus niet rood zoals bij een echte albino.
- Alkmaar (NH). Rob koetsier fotografeerde in augustus een blauw gekleurde groene kikker in de tuinvijver van een vriendin. Bij deze kleurafwijking ontbreekt juist het gele pigment, wat samen met blauw pigment de groene kleur geeft aan groene kikkers. Behalve de blauwe grondkleur had dit dier wel de normale aftekeningen en oogkleur. De kikker heeft zich een vast plekje in de vijver verworven: "Hij hoort een beetje bij de familie". De intensiteit van de kleur blauw lijkt te variëren volgens Rob.
- Barchem (Gld). De heer M van de Meulen vangt in juni 2002 hier een blauw gekleurde groene kikker die door Ronald de Boer op de foto wordt gezet.
- 's-Heerenbroek (Ov.). Mevr. G. Kroeze-Kamphof stuurde ons een foto van een bruine kikker met een geel-oranje-bruine kleur. Vermoedelijk betreft het ook hier een flavistische exemplaar.

- Heerhugowaard (NH). Diana Gort stuurde een paar mooie foto's van de albino bruine kikker die in de maand maart in haar nieuw aangelegde vijver bivakkeerde. Aan de rode ogen en de rozige huid is te zien dat het hier een echte albino betreft. Het huidpigment ontbreekt geheel, waardoor de huid eigenlijk wit is, maar roze kleurt door de onderliggende bloedvaten.
- Amsterdam (NH). Erik de Jong zag de gehele zomer lang enkele albino groene kikkers in de vijver van zijn ouders in de Watergraafsmeer. De dieren waren geheel wit van kleur met roze/rode ogen. In totaal waren er zes albino dieren van verschillende leeftijden aanwezig. In de maand juni waren ze zeer goed te zien omdat ze op de waterlelies lagen te zonnen.
- Guido Folkerts stuurde half maart uit België een foto van een albino man bruine kikker, die gezeten op een massa eiklommen zat te wachten op een vrouwtje. Rondom hem uitsluitend normaal gekleurde concurrenten.
- Heumen (Gld). Ingrid van Leeuwen meldt dat in de tuin van haar moeder al enkele jaren een albino bruine kikker leeft die ooit als vondeling was aangebracht door kinderen uit de buurt. Dit jaar is het eerste jaar dat het mannetje gepaard heeft. Mogelijk in de toekomst dus nog meer albino kikkers in Heumen.

'Paddo', De albino bruine kikker uit de vijver van Diana Gort uit Heerhugowaard. Foto: Diana Gort

